

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1267785/2

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב אליעזר איגרא, הרב שלמה שפירא, הרב צבי בן יעקב

המערערת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד יונתן אליאס)

נגד

המשיב: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד יואב גולן)

הנדון: מזונות ילדים לפי דין תורה ותקנות הרבנות הראשית לעומת ה'מחקרים'

פסק דין

לפנינו ערעור על החלטת בית הדין הרבני האזורי אריאל (להלן: בית דין קמא) שבה חויב האב (בדעת הרוב) במזונות קבועים של שלושת ילדיו (בני עשר, חמשעשרה וששעשרה) בסך 700 ש"ח לכל ילד, כפי שנפסק במזונות הזמניים. סכום זה כולל אף את חיוב האב במדור. לדעת המיעוט יש להוסיף על הנ"ל את חיוב האב בהשתתפות במדור בסך 1,000 עד 1,500 ש"ח.

דעת הרוב מסתמכת לטענתה על נתונים מחקריים, וכך כתבו הדיינים שבדעת הרוב (ההדגשה לא במקור):

כאשר נכניס את הנתונים הרלוונטיים למחשבון קהלת', בהינתן שהקטינים כולם הם מעל גיל עשר התוצאה היא כי דמי המזונות המשקפים את רמת החיים המתאימה להכנסות האב הם כ-1,930 ש"ח לשלושת הילדים, כולל מדור. לאחר ניכוי קצבת הילדים בסך 536 ש"ח – דמי המזונות, כולל מדור, שעל האב להעביר לאם הם 1,390 ש"ח בעבור כל הילדים.

ואילו לפי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה דמי המזונות עומדים על 2,252 ש"ח, ולאחר ניכוי קצבת הילדים בסך 536 ש"ח דמי המזונות, כולל מדור, שעל האב להעביר לאם הם 1,716 ש"ח.

אנו רואים כי דמי המזונות שפסקנו יספיקו די והותר לשלושת הקטינים והם כוללים כבר את השתתפות האב בדמי המדור.

לדעת המיעוט: אין להתחשב בטבלאות המחקר, גם הסכום של 700 ש"ח למזונות הוא נמוך, ואך משום שסכום המזונות הזמניים הוסכם על הצדדים, אין מקום לשנותו. כמו כן חייבה דעה זו את האב בהשתתפות במדור ובהוצאות אחזקת המדור:

מה שכותבים עמיתי "עד היום נהגנו לחייב באומד הדעת ללא בדיקה מקצועית, מהם הרגלי הצריכה ומהי עלות הצרכים הבסיסיים" הוא הכללה שלא ממין העניין. דיברתי גם בטלפון עם הרב אליהו [–] דיין בית הדין בנתניה שעל פסקי דינו הסמכה דעת הרוב וכדלהלן, והוא בעצמו אמר לי שהמחקר שעשו לבקשתו לא מציג את הסכום המינימלי והמקסימלי שעולים 'הצרכים'.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לכן לדעתי זו אינה 'בדיקה מקצועית', ולכן 'שיטתו' אינה מבוססת הלכתית די צורכה, ואין כאן מקום להאריך.

במקרה שבו אנו דנים ברור שהסכום של 700 ש"ח מתחילתו נקבע בהסכמה והטענה שסכום זה אמור לכלול גם 'מדור' אין לה שום ביסוס במחקרים שהציג הגר"א אליהו שליט"א. מדובר בסטטיסטיקה שהיא ממוצע, בלי לציין מה הסכום המינימלי הנצרך ומה המקסימלי, וכן ה'מדגם' שלפיו הגיעו לסכומים שנקבו כלל אינו רלוונטי למקרה שבו אנו דנים. ייתכן שאם היו מביאים לפנינו את מי שעשה את המחקר והוא היה נותן חוות דעת ספציפית למקרה שלפנינו היה במה לדון. אבל מסתבר יותר שהיינו צריכים לקים דיון בבקשה להגדלה ולבדוק גם את הנתונים שלפיהם המומחה ייתן את חוות דעתו, לדוגמה: האם טוענת שכיוון שהמעביד מעמיד לרשות האב רכב יש לראות הכנסתו כ־15,000 ש"ח [...]]

גם מה שנכתב "בפרט שעל פי הנתונים שהציג אין לו יכולת לשלם תוספת" אינו נכון כיוון שבדיון בחודש תמוז גם בא כוח האב הסכים שלאחר מכירת הדירה הוא ישלם מדור מהתמורה. כיום, כפי שהוא אומר שלצרכיו הוא לווה ויחזיר לאחר מכירת הדירה – לווה גם לצורך ילדיו, ואם אינו מוכן ללוות – על בית הדין לשנות גם את ההחלטה לגבי המשמורת ולהותירה לאם, אם האב לא מוכן 'להתאמץ' והדבר מוכיח את עמדת האם המתבטאת בתסקיר [...]]

הכרעה

חישובי המזונות שעל פי ה'מחקרים'

כבר הבענו כמה פעמים את דעתנו שהטבלאות והמחקרים אינם משקפים את המציאות שכל אחד מאיתנו מכיר מהנהגתו האישית, הנהגת ילדיו וסביבתו הקרובה, משפחתו, קרוביו, חבריו, קהילתו, ובעיקר מדוֹ-שיח עם מאות ואלפי זוגות מתגרשים. ברור שמי שיפסוק לפי המחקרים המדעיים, ללא בחינת הנחות המחקר ויכולת התממשותם במציאות היום-יומית עשוי לגזור על הילדים חיי עוני וסבל כלכלי, וזאת בנוסף לקשיים שחווים ילדים להורים גרושים.

מה לנו יותר מהודאת בעל דין של האב עצמו, בכתב התשובה לערעור, שבו טען על חוסר יכולתו לשלם מזונות מעבר לסכום של 700 ש"ח לכל ילד בתוספת מחציות? הלה כתב כי הוצאותיו למזון, היגיינה ופנאי הן 3,500 ש"ח, ובתוספת הוצאות ביגוד (450 ש"ח) סך הכול הוא כ־4000 ש"ח לחודש, וזאת לאב עם שלושה ילדים במחצית משמרתו. לאמור: ההוצאה למזונות, היגיינה וביגוד הן בעבור האב ועוד שלושה ילדים ששוהים אצלו כמחצית מהזמן. ולאמור: ההוצאה למזון, היגיינה וביגוד לנפש, ללא מדור והוצאות מדור, היא כ־1,300 ש"ח לנפש: בני חמש-עשרה–שש-עשרה, ואף ילד בן עשר – עלות המזון שלהם והביגוד שווה לשל מבוגר. והוסף לכך הוצאות נסיעה וכדומה ו'פכים קטנים' שהאב לא חישב.

אם כן האב עצמו סותר את המחקר המעמיק.

במאמר מוסגר נוסף כי הסטטיסטיקה בנויה על הצהרות שאזרחים מוסרים ללשכה המרכזית לסטטיסטיקה. נתונים אלה אינם תמיד מלאים ואינם עולים בקנה אחד עם העובדות והמציאות, וכפי שגם מודה וטוען האב עצמו, וכפי שידע כל מי שהשתתף במחקר.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ההכרעה לגופו של עניין – מזונות ומדור – ונימוקה

אף על פי כן לא ראינו לנכון להעלות את דמי המזונות הבסיסיים, שכן כמו שכתב אב בית הדין [שחלק, בדעת מיעוט כאמור, על המסקנות מהמחקרים] אלה נקבעו בהסכמה. כיוון שהייתה הסכמה בין ההורים שהשתתפות האב במזונות ילדיו תהיה בסכום של 700 ש"ח לחודש – למרות דעתנו שבמקרים אלה יש לחייב יותר, ואף על פי שהאם טוענת ומוכיחה שהייתה זו הסכמה זמנית – אנו מתחשבים גם בהכנסת האם, ואף על פי שכאמור [להלן] מקומה בחיוב המזונות הוא משני לחיוב האב ועיקרו כאשר אין לאב יכולת לספק את צורכי הקטינים ולשרוד.

אך באשר לחיוב המדור: כבר כתבנו פעמים רבות שיש חיוב על האב לשאת במדור ילדיו. חיוב האב במדור הוא חיוב מוחלט והוא נובע מחיוב האב במזונות ילדיו כיוון שהמדור הוא חלק מחיוב זה. דברים אלה נפסקו מפורשות בשולחן ערוך (אבן העזר סימן עג סעיף ז): "כל מי שיש לו עליו מזונות, בין בחייו בין אחר מותו – יש לו כסות וכלי בית ומדור. וכל שבית דין מוכרים למזונותיו – מוכרים לכסות וכלי ביתו ומדורו." משכך חיוב האב במדור ילדיו הוא מוחלט, וכשם שחייב במזונותיהם, חייב במדורם.

האב כתב לבית הדין כי הוצאות המדור שלו הן כדלהלן: שכירות – 2,900 ש"ח; חשמל – 150 ש"ח; שמירה ומיסי ישוב – 381 ש"ח; תקשורת – 200 ש"ח. אנו נוסף גם חיוב בעבור מים בסך 120 ש"ח לחודש. סך הכול הוצאות מדור: 850 ש"ח לחודש.

האם שוכרת מדור בסכום של 3,000 ש"ח לחודש. המקובל הוא השתתפות בשליש במדור ובהוצאות המדור לילד אחד, באשר חיוב לשלושה ילדים המקובל הוא 50%. בסיס ההלכה שכבר הזכרנו בנוגע לחובת המדור, מבואר בשו"ת ר"י מיגאש (סימן ס):

שאלה: ראובן – מתה אשתו, ולו ממנה שלש בנות ושני בנים ונשא את רחל, וילדה לו בת, ונפטר לבית עולמו [...] ועמדה רחל ותבעה כתובתה [...] אחר כך תבעה מזונות בתה. אמרו היתומים "תשב אחותנו עם אחיותיה", ואמרה אמה "לא כי אם עמי, ותתן לו חלקה בשכירות הבית".

תשובה: מי שהורה שאין היורשין מחוייבין לשכור ליתומה מדור לדור בו לא הורה כדין, לפי שאם היתה רחל זאת נשאת עדיין במיגר אלמנותה אז היו יכולין לומר לה "תדורי עמנו בבית את ובתך, ולא תטריחנו לפרוע שכירות". אמנם זאת כבר קבלה כתובתה ונתפרדה מהם, ואי אפשר לה לדור עמהם עוד, וקיימא לן "הבת אצל אמה". והראוי הוא שתשכור רחל זאת בית ויהיה חציה שכירות על היורשים – מצד הבת והחצי על רחל.

הרי לנו שפשוט לו לר"י מיגאש שחובת יורשי האב לזון את בתו מנכסי הירושה כוללת את חובת המדור. ולא זו אף זו: חובה זו צופנת בחובה את חובת התשלום בעבור המדור הטוב והראוי לבת מכוח הכלל "הבת אצל אמה", ואין אפשרות להיפטר ממנה בהצעה מגורים במקום אחר, ואם שוכרת האם דירה לה ולבת – מחצית מעלות השכירות נזקפת לחובת יורשי האב המחוייבים במדורה של הבת.

וכך הורה תלמידו, הרמב"ם (הלכות אישות פרק יג הלכה ו):

ולא האשה בלבד אלא בניו ובנותיו הקטנים בני שש או פחות חייב ליתן להם כסות המספקת להם וכלי תשיש ומדור לשכון בו, ואינו נותן להם לפי עשרו אלא כפי צרכן בלבד, זה הכלל כל מי שיש לו עליו מזונות בין בחייו בין אחר מותו יש לו כסות וכלי בית ומדור, וכל שבית דין מוכרין למזונותיו כך מוכרין לכסותו וכלי ביתו ומדורו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

וכך נפסק, כאמור, בשולחן ערוך (אבן העזר סימן עג סעיפים ו-ז).

כך ממילא גם לגבי הילדים שגילם עולה על שש לאחר הרחבת החיוב כאמור. אומנם בתי הדין לא נהגו לפסוק 50% לילד אחד [אלא 30% כאמור], אך פסיקת 40% לשלושה ילדים היא פסיקה על הצד הנמוך והמתחשב בהכנסות הצדדים.

אם ניקח את תחשיב האב לעניין המדור והוצאות המדור הרי שהסכום מגיע ל-3,850 ש"ח – 40% מהם הם 1,540 ש"ח לחודש.

עקרונות ההכרעה ודרכי ההנמקה, דין תורה ותקנות הרבנות הראשית לעומת ה'מחקרים'
בשולי פסק הדין, ולא בשולי חשיבותם של דברים, אנו חייבים להעיר ולהאיר לכותבי דעת הרוב בבית הדין קמא, שלא חשודים בעינינו שאינם בקיאים בהוויות העולם ויודעים כמה עולה שכר דירה.

במקרה שלפנינו: שכר דירה של 3,000 ש"ח ידוע ומפורסם שהוא נמוך ואינו זקק 'מחשבון' – לא של משלי ולא של 'קהלת'...

כמו כן ידוע ומפורסם שמנהג בתי הדין שמחייבים 30%–50% מעלות המדור והוצאות מדור, האחוז תלוי במספר הילדים.

אם רוצים לפטור את הבעל מחיוב ברור של תקנת הרבנות הראשית וממנהגם של בתי הדין, ובפרט במקרה שלפנינו שהאב מרוויח כ-12,000 ש"ח לפחות, כולל הרכב, והצפי שיהיו ברשותו עוד 600,000 ש"ח ממכירת הדירה – יואילו לכתוב בפסק הדין: "אנו חושבים שתקנות הרבנות הראשית מימי הרב הרצוג והרב עוזיאל ומימיהם של הרב שפירא והרב אליהו – זכר צדיקים כולם לברכה – ומנהג בתי הדין לחייב את האב במזונות ומדור ילדיו עד גיל חמש-עשרה, שהוא יותר מבן שבעים שנה, ועד גיל שמונה-עשרה שהוא כבן ארבעים שנה – אינם מחייבים." אלא [כמובא בפסק דינם]:

מחקר חדש של כבוד הגר"א אליהו, דיין בית הדין בנתניה, שבו נאספו נתונים משישה גופים מקצועיים, ביניהם גם גופי הכלכלה החשובים במשק, מחלקת המחקר של בנק ישראל בשיתוף האוניברסיטה העברית, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ורשות המיסים. זאת בנוסף למחקר מקיף של הכלכלן הראשי של משרד האוצר (לשעבר) ד"ר מיכאל שראל והכלכלן אריאל קרלינסקי מפורום קהלת לכלכלה עם המשפטן ד"ר יואב מזא"ה.

כל הגופים הנ"ל חשובים ומכובדים אבל לצערנו התחשיבים מוטי אג'נדה ומסלפי הלכה של "השווה הכתוב אשה לאיש" ובנידון דין "אם לאב", וכעין מאמר הגמרא (שבת קטז, ב):

אמר ליה: כתיב לך "במקום ברא ברתא לא תירות". אמר ליה: מן יומא דגליתון מארעכון איתנטלית אורייתא דמשה, ואיתיהיבת עוון גליתון, וכתיב ביה "ברא וברתא כחדא ירתון".

והוא הדין בנידון דין לקביעה שכל בתי הדין בשנים האחרונות לא ביררו את המציאות וטעו בהלכה, עד שהגיעו כותבי המחקר והאירו 'אור חדש על ציון', בבירור המציאות וההוצאות הנצרכים לגידול ילדים, יכולים לקבוע לאב בעל הכנסות גבוהות ורכוש רב לשלם 700 ש"ח כולל מדור ואחזקת מדור לכל ילד.

כאב לנו מאוד המשפט בסיומו של פסק הדין:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ראיתי מה שכתב אב בית הדין, ואבהיר שאף שהמחקר הוא ממוצא [צ"ל: ממוצע (אבל חשבנו לתקן "מומצא"...)] במקרה דנן היה ראוי לחייבו ברף הנמוך בשל אי-יכולת תשלום, ובמיוחד שהאב מוכן להעמיד להם את המדור שבו הוא מתגורר.

א. "במקרה דנן היה ראוי לחייבו ברף הנמוך בשל אי-יכולת תשלום":

1. כבר אמרנו שבמקרה שלפנינו לא מדובר בהכנסות ברף הנמוך.

2. לפי 'המחשבון' הנ"ל אם יישארו לאב 6,000 ש"ח האב יכול לפרנס את שלושת ילדיו ויישאר לו עוד עודף לפינוקים...

ב. "במיוחד שהאב מוכן להעמיד להם את מדור בו הוא מתגורר":

בקצרה נעיר שאג'נדת 'טובת הילד' אומנם לא נכנסה למחשבון. אבל בשלב זה מדורם של הילדים עדיין נקבע על פי טובת הילד, שהיא הקובעת מקום שהותו, ובהתאם לכך חלה חובה על האב, ואין האב יכול לטעון "יבוא אליי ואתן לו מדור", כשטובתו היא שישהה (גם) עם אימו. אנחנו מקווים שבמקרה זה המשמורת המשותפת אכן משרתת את טובת הילדים ולא את אג'נדת טובת הכסף של האב, ורמזים לכך עולים מדברי אב בית הדין...

ג. מבוקש מבית הדין האזורי לפעול ביתר נמרצות למימוש מכירת בית הצדדים, דבר שעשוי להשקיט את המריבות.

מסקנות והוראות

לאור האמור לעיל אנו קובעים:

א. ערעור האם מתקבל.

ב. עד לחודש ספטמבר 2020 חל על המשיב חיוב מזונות ילדיו, בהתאם לפסק דין [קודם, פסק דין זמני ובהסכמה] של בית דין קמא מיום י' בסיוון התשע"ט (13.6.19).

ג. החל מחודש ספטמבר 2020 ישלם המשיב למערערת בעבור מזונות הילדים סך של 700 ש"ח לכל ילד, סך הכול: 2,100 ש"ח.

ד. בנוסף ישלם המשיב למערערת סכום של 1,540 ש"ח לחודש בעבור מדור והוצאות מדור, וזאת כאמור החל מחודש ספטמבר 2020.

ה. בנוסף יישאו ההורים בחלקים שווים בהוצאות חינוך ובריאות חריגות.

ו. האמור לעיל צמוד למדד ויעודכן אחת לשישה חדשים.

[...] פסק הדין מותר בפרסום בהשמטת שמות הצדדים.

ניתן ביום כ"ו בשבט התשפ"א (8.2.2021).

הרב צבי בן יעקב

הרב שלמה שפירא

הרב אליעזר איגרא

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה